

SEJTFELTÁRÁS

Ismétlés: nincs rögzített műveleti sorrend, de vannak általános irányelvek:

(1/b SEJTFELTÁRÁS: csak akkor szükséges, ha a termék intracelluláris)

Milyen erős a sejtfal?

Az állati sejtek kipukkannak a deszt vízben, a mikroorganizmusok nem – a sejtfal kibírja az ozmózisnyomást.

Mekkora ez?

→ 0,9 %-os NaCl → ~1/6 mól → ~ 1/3 ozmol → p~ 24/3 = 8 bar
→ nyomástartó edény

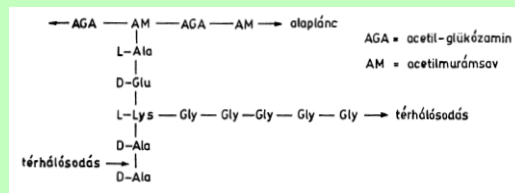

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

1

A SEJTFAL

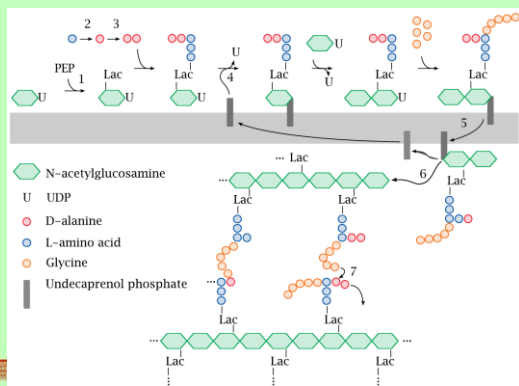
A Gram pozitív baktériumok sejtfalának szerkezete:
Szénhidrát alaplánc, peptid oldalláncok

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

2

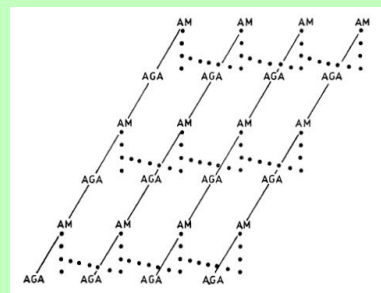
A SEJTFAL BIOSZINTÉZISE

3

A SEJTFAL

Térhálósodás:
a peptid oldalláncokon keresztül
(penicillin!)

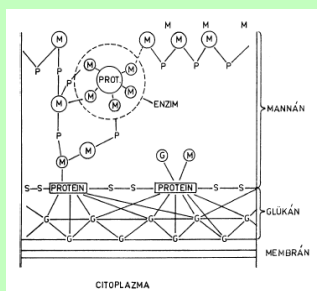

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

4

AZ ÉLESZTŐK SEJTFALA

Glükán- és mannán-fehérje komplex rétegek

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

5

A PENÉSZEK SEJTFALA

Több réteg, változatos kémiai összetétel:

- β-glükán
- kitin
- kitozán
- cellulóz
- peptidoglükán

A *Neurospora crassa* sejtfalának vázlatos szerkezete.
 Az egyes rétegek:
 (a) kitin és β-glükán réteg.
 (b) glikoprotein hálózattal, benyúló glükán részekkel.
 (c) túlnyomórészt fehérjéből álló réteg.
 (d) kitin réteg, fehérjébe ágyazott mikrofibrillumok.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

6

A SEJTFELTÁRÁS KINETIKÁJA

A beltartalom kiszabadulását a feltárási módszertől függetlenül elsődrendű kinetikával lehet leírni:

$$\frac{dP_i}{dt} = -kP_i$$

P_i a sejten lévő termék koncentrációja

$$\int_{P_{i0}}^{P_i} \frac{dP_i}{P_i} = - \int_0^t k dt$$

Sztérválasztással integrálva a P_i időben exponenciálisan csökken.

Praktikusan inkább a kinyert termék mennyiségét fejezzük ki:

$$R = P_{i0} - P_i$$

A SEJTFELTÁRÁS KINETIKÁJA

A kinyert termék mennyisége ekkor így alakul:

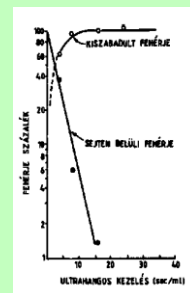
$$R = P_{i0} [1 - e^{-kt}]$$

Ugyanakkor a termék is károsodhat (bomlás, denaturálódás), amit szintén elsődrendű kinetikával közelíthetünk:

$$\frac{dS}{dt} = -K_d S$$

ahol:

S = specifikus aktivitás

A SEJTFELTÁRÁS KINETIKÁJA

Az inaktiválódás is exponenciálisan megy végbe:

$$S = S_0 e^{-K_d t}$$

Az eredő termékkihozatal a két tényező kombinációjával fejezhető ki:

$$R_e = RS$$

azaz:

$$R_e = P_{i0} [1 - e^{-kt}] [S_0 e^{-K_d t}]$$

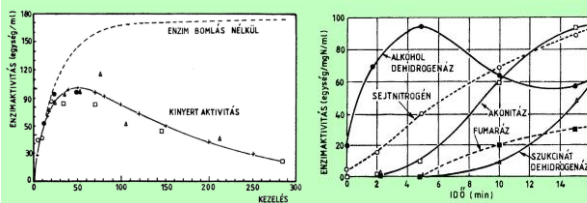
A konstansokat összevonva:

$$R_e = K(1 - e^{-kt}) e^{-K_d t}$$

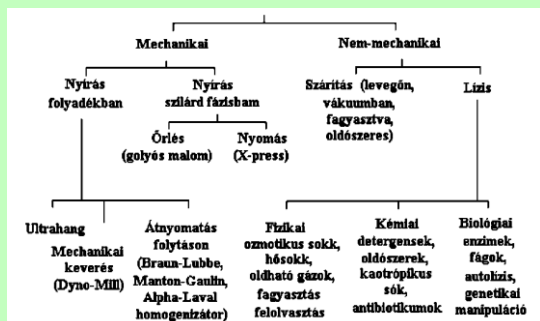

A SEJTFELTÁRÁS KINETIKÁJA

Kísérleti eredmények: van optimális feltárási idő

A SEJTFELTÁRÁS MÓDSZEREI

ULTRAHANGOS FELTÁRÁS

„Szonikálás”
15-25 kHz
Kavitációs mechanizmus
Melegsik → hűtés
szabad gyökök

Csak laborban.

SONOPULS HD 2070

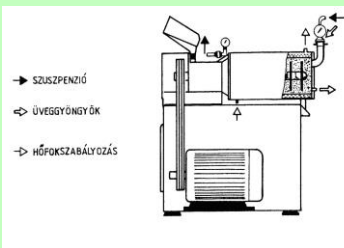
GYÖNGYMALMOK

Festékipari pigment-homogenizátorok

0,1-2 mm kopásálló üvegyöngyök

Dörzslő-koptató hatás

Tárcsás keverők

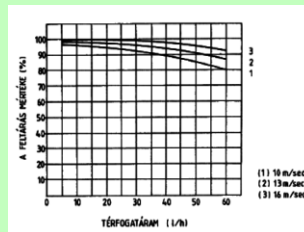
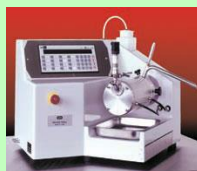

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

13

GYÖNGYMALMOK

Tárcsás keverők, nagy fordulatszám

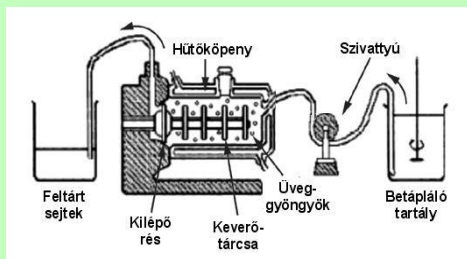
BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

14

GYÖNGYMALMOK

Folyamatosan üzemeltethetők – az üvegyöngyöket vissza kell tartani.

Hűtés

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

15

IPARI BERENDEZÉSEK

DYNO-MILL

	Technical Data		Données techniques					
DYNO-Mill Type	KDL	KDL SPECIAL	KDL FLUCT	KD 5	KD 15	KD 50 CN	KD 200 C	KD 250 C
Mill/Container Récipient de broyage	0.6 cont. 0.3 batch	0.6	1.4	5	15	49	216	276
Motor Moteur	kW	1.85	3.3	11	17.5	30	55	75
Motor Height Hauteur	mm	470	470	520	1475	1680	1920	2090
Length Longueur	mm	520	520	520	935	1040	1440	2220
Width Largeur	mm	600 710	600 710	520 650	665	840	1050	1230
Weight ca. Poids weight	kg	82	82	95	390	550	1050	2600

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

16

GYÖNGYMALMOK

Előnyök:

- Folytonosítható
- Léptéknövelhető

Hátrányok:

- Nagy energiafogyasztás (+ hűtés)

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

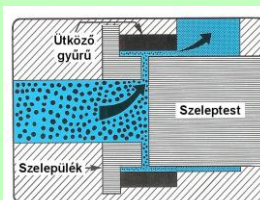
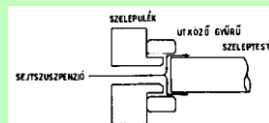
17

NAGNYOMÁSÚ HOMOGENIZÁTOROK

Speciálisan kialakított fojtáson (homogenizáló szelep) nagy nyomással (200 - 600 - 1000 bar) átnyomják a szuszpenziót. Eredetileg tejipari berendezés.

Feltárási mechanizmusok:

- áramlási
- ütközési

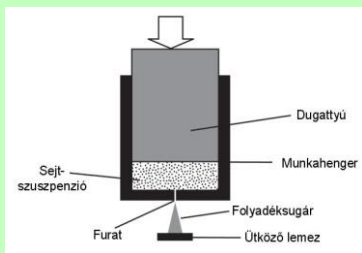
BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

18

NAGYNYOMÁSÚ HOMOGENIZÁTOROK

Szakaszos megoldás (French press)

Hidraulikusan mozgatott dugattyú préseli át a folyadékot a nyíláson. A folyadéksugarat fém felületnek ütköztetik.

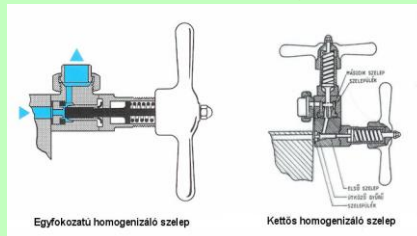

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

19

NAGYNYOMÁSÚ HOMOGENIZÁTOROK

Folytonos megoldás: szabályozható szelepek
Egyfokozatú (200 – 600 bar) és
Kétfokozatú (600 -1000 bar) homogenizátorok

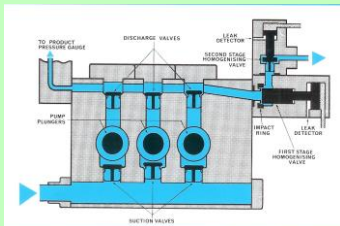
BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

20

NAGYNYOMÁSÚ HOMOGENIZÁTOROK

Milyen szivattyú képes ilyen nyomást létrehozni?
Csak a dugattyús.

Az egyenletesebb működés érdekében 3 dugattyú dolgozik, fáziseltolással

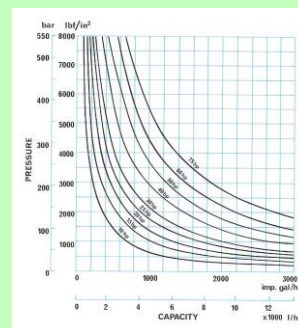

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

21

NAGYNYOMÁSÚ HOMOGENIZÁTOROK

A homogenizátor működési jelleggörbéje lényegében azonos a szivattyúéval.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

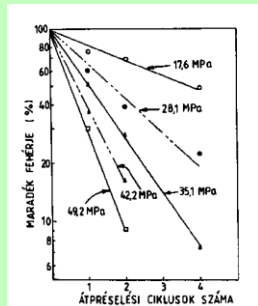
22

NAGYNYOMÁSÚ HOMOGENIZÁTOROK

Rendszerint többszöri átnyomatásra, cirkulátásra van szükség (Hűtés!)

$$\ln \left[\frac{1}{1-R} \right] = kN_p P^a$$

ahol: N - átnyomatások száma
P - nyomás
a - mikroba konstans
k - sebességi állandó

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

23

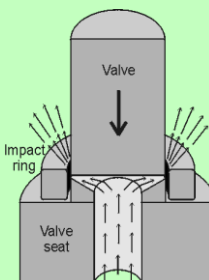
NAGYNYOMÁSÚ HOMOGENIZÁTOROK

Előnyök:

- Folytonosítható
- Léptéknövelhető

Hátrányok:

- Nagy energiafogyasztás
- masszív szerkezet
- eltömődésveszély

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

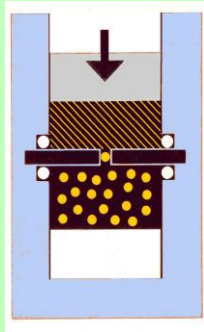
24

X-PRESS

A sejtuszpenziót fagyott állapotban préselik át egy furaton.

Hogyan lehetséges ez?

Kellően nagy (2000 – 6000) bar nyomáson a jég összenyomható, és így deformálható.

25

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

A JÉG FÁZISDIAGRAMJA

Az első hármaspont:
-22 °C, 211,5 MPa

A kristályok sűrűsége:

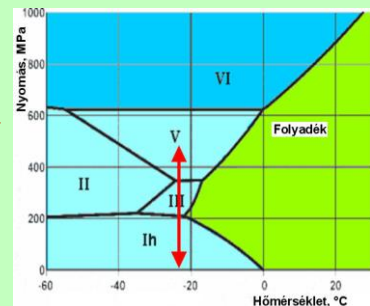
Jég-1 → 0,92

tf csökkenés: -19%

Jég-3 → 1,14

tf csökkenés: -7%

Jég-5 → 1,23

26

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

X-PRESS

Előnyök:

- Nagyon jó hatásfok
- Nincs denaturálódás, bomlás
- Nagyon tömény szuszpenziót is lehet kezelni

Hátrányok:

- Szakaszos
- Robosztus szerkezet
- Nem léptéknövelhető

27

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

FIZIKAI MÓDSZEREK

Szárítás:

A klasszikus hővel való szárítás egyrészt rossz feltárási hatásfokú, másrészt számos termék denaturál. Inkább:

Fagyasztva szárítás (liofilizálás) (védőközzel - törzsel tartás, enélkül - sejteltárás) nincs denaturálódás

Oldószeres szárítás (acetonpor) készítés (kombinálható éterral)

Fagyasztás – felolvasztás

Hősokok - vízben

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

FIZIKAI MÓDSZEREK

Ozmotikus sokk: nem sókkal, hanem neutrális vegyületekkel (glikolok, glicerin, glükóz)

Oldószerekkel:

- Szárítás acetonnal, majd éteres kezelés
- Élesztő autolízis toluollal

Detergensszerekkel:

Beépülnek a sejtmembránba és rongálják annak szerkezetét.

- Kationos és anionos egyaránt
- Epesavak

29

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

FIZIKAI MÓDSZEREK

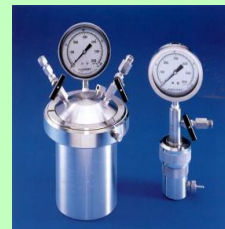
Dekompresszió

Henry törvény:

$$C^* = \frac{1}{H(t)} \cdot p_i$$

Nagy nyomáson sok gáz oldódik a folyadékban (a sejten belül is).

A nyomás csökkenésével az oldhatóság lecsökken – a gáz buborékok formájában távozik (szódavíz, keszonbetegség)

30

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

ENZIMES MÓDSZEREK

Sejtfalat bontó specifikus enzimek

- baktériumok - lizozim
- élesztők - mannanáz (Yeast Lyase, *Cytophaga* sp.)
- penészek - kitináz, celluláz
- növényi sejtek - celluláz

Több komponensű készítmények

- csigaenzim - emésztőnedv
- *Trichoderma* indukált enzimek

GENETIKAI MÓDSZEREK

Lizogén fágokkal → a lizogénia indukálható

Indukált autolízis, apoptózis

